

Драгана МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ /Београд/

КОНКУРЕНЦИЈА КУЛТУРНИХ/ЈЕЗИЧКИХ СИМБОЛА У СРПСКОЈ ФРАЗЕОЛОГИЈИ (ЗНАЧЕЊЕ ВРЕМЕНА БЕСКОНАЧНОГ)

1. Област нашег разматрања представља српска фразеологија, посебно динамички модел времена који је уграђен у нашу језичку слику света: предмет интересовања јесу језичке јединице – фразеолошке и прилози, којима се изражава појам времена које тече од искона (значење „одувек“), време у бесконачном трајању („вечно“) и време које се протеже у врло далеку будућност („заувек“, „довека“).

Тема је утолико значајнија, што су простор и време основни облици сваког бића, јер нема бића које би било ван времена или ван простора. У анализи језичке грађе показало се да су наши фразеолошки језички модели засновани на културним моделима на којима се темељи хришћанска цивилизација којој припадамо. Супротно актуалном научном мишљењу да је космос четвородимензионални простор-време, с три просторне и једном временском димензијом и за који, како износи Стивен Хокинг, треба претпоставити да је „коначан, али без сингулативности и граница“, дакле без почетка и без краја, простор-време који се само развија по некој теорији следећи задате законе (уп. Хокинг 2000:178), у библијском схватању почетак времена и света (космоса) јесте извесност, јер свет и време почињу божјим стваралачким чином (уп. РБТ: 1321).

2. У Даничићевом преводу *Свјетог завета* за изражавање овог временског значења, посебно у стиховима псалама у којима се наглашава божја вечност, велики је број потврда за употребу предлошко-падежних конструкција с лексемом *вијек*, нпр.: „А ти си, Господе, висок у вијек“ (Пс. 92, 8); „Пријесто твој стоји од искона: од вијека ти си!“ (Пс. 93, 2); „Благословен Господ Бог Израилев од вијека до вијека!“ (Пс. 106, 48). Према Скоку, у библијском тексту, грч. *εις του αιῶνα* преводи се са „увјек“ (лат. *sempet*), уп. Мт. 19,19, чему се још додаје ген. пл. *вјекѡва*; тако-

ђе, лат. *in saecula saeculi (saeculorum)* преводи се „у вјеке вјекова (вијека) и сл. (уп. Скок: 590); уп. Њему слава и моћ у вијекове вијекова (Откр. 1,6). Уп. такође потврде из писане традиције у РЈА (под *viјek*): *на веке векома, ѿо све вјеке вјека, на вике вичније* итд.

За лексему *век* (ијек. *вијек*) уп. Скок: самогласник *e* је од *ѣ* које је од ие. дифтонга *oi*, у превоју перфектума **uoiq-*, од **ueiq-* (проширење ие. корена **uei-* формантом *q*, упор. *viti*), који је заступљен у лат. *vinco, vici, victum* „победити”, стир. *fichim* „борим се”, ствнем. *wīgan* „исто” и др. Наводи се да то је то било првобитно значење и стсл. *věкъ*, а потврђују га и балтичке паралеле, нпр. лит. *vīėkas* „снага, живот”, *vỹkis* „живот” и др. Према Скоку, у словенским језицима се снага пренела на *īp̣rajaње живо-īša*=*īp̣rajaње снаге*>*αίών* (> интернационално *eoni*) (уп. Скок: 591). Одатле су се развила значења лексеме *век* – „човечји живот”, „одређени део временског периода, епоха, столеће, ера”, „неодређено, бесконачно време, вечност” (уп. РЈА, РСАНУ).

Ове предлошко-падежне конструкције потврђене у библијском тексту, представљају праоблике од којих су се, с једне стране, развиле фразеолошке јединице, а с друге, према Белићевој терминологији – неправи сложени прилози. Примере за ову категорију речи в. у РСАНУ: *довек(a)*, ијек. *довијек(a)*, са значењем „за сва времена, засвагда, заувек” и у одричним обртима „никад” (1.а), „до краја живота” (1.б); као „заст. и покр.” означено је значење „увек, стално, непрестано”; уп. такође, *навек, навијек, навеке, навијеке, навеки, навијеки, вавек, вавијек* и сл.; у РМС – *увек (увијек)* и сл. Завршеност процеса у којем се, како каже Белић, „именица с предлогом одвојила од самосталне именице с предлогом, али је по значењу и облику остала у вези с њима и зато може да служи „као углед за стварање других (неправих) прилошких речи, мотивисаних и продуктивних”, праћена је правописним решењем према којем се у Белићевом *Правопису* ови спојеви као прилози пишу састављено, уп.: „Предлог се може писати одвојено од ових прилога само онда када се хоће нарочито да нагласи самостално значење прилога као засебних израза и однос предлога према њему као према засебном појму”, и наводи се пример: „од тада до данас он није дошао” (уп. Правопис 1934: т. 32). Важећим правописним правилима регулише се начин писања предлошко-падежних спојева у зависности од тога да ли се истиче „посебност саставница” или „јединство израза”. Међу примерима наводе се: *завек(a)*, *завијек(a)*, *задовек*, *задовијек*, *заувек*, *заувијек*, *навек(e)*, *навијек(e)*, али као изрази – *на вјеки, на вјеки вјеков, увек, увијек, одувек, одувијек* итд. (уп. Правопис 1994: т. 62).

Тakoђе, у загребачком издању *Библије*, у већ навођеним примерима из псалама, према Даничићевом „у вијек” стоји „довијека” (Пс. 92,8; 89,1) према „за ва вијек” стоји „заувијек” (Пс. 89,2), према „до вијека” стоји „довијека” (Пс. 89,36) итд. (уп. Библија 1968).

3. За нас је много занимљивија, а и предмет је овог разматрања, судбина предлошко-падежних конструкција на фразеолошком плану. Како показује стање у српском, бугарском, руском језику, поједине од ових конструкција подлежу фразеологизацији. уп. у српском *од века (од вијека), од њамџивека*, у буг. *от века, от памтивека* с квалификатором „књишки (уп. ФР), у руском, *испокон веку (века)* и др. (уп. РБФС), где је *век* са значењем „неодређено дуго време, вечност, бесконачност”. Уп. у загребачком преводу *Библије* (Пс. 93,2) за конструкцију „од вијека ти си” даје се еквивалент „од вјечности ти си”, што је самостално лексичко значење лексема *век* с којим улази у фразеолошку јединицу. У српском се, као и у руском, фразеологизирала и конструкција *од века до века* уп. рус. *от века до века*, „вечно”, али у српском и *оџкад је свеџа и века, оџкако је свеџа и века* са значењем „одвајкада, од памтивека” (уп. РСАНУ); такође, *док џпраје свеџа и века* у значењу „заувек, вечно”.

Занима нас с којим значењем лексема *свеџ* (*свијеџ*) улази у састав ових фразеолошких јединица.

4. Према РЈА, *свеџ* (*свијеџ*) употребљава се од 13, 14. в. у значењу „mundus”, „orbis terrarum”, а то је значење „васиона, свемир”, затим „планета Земља, овај земаљски свет”, „континент (земље и људи)”, „човечанство”; посебна значења су и „светлост” и „људски век, живот” (уп. РЈА, п. *svijet*, знач. е).

Занимљиво је да се у Библији, према РБТ, хебрејска реч *’ôlām* са значењем „вечност” преводи и са *век, вечностџ*, али и са *свеџ*. Ипак, у нашем изразу није реч о таутолошкој конструкцији где би *свеџ* имало значење *век*, већ свака лексема чува своје, различито, значење с којим улази у фразеолошку структуру.

Пре него што размотримо ове фразеолошке јединице, навешћемо примере у којима се *свеџ* и *век* ипак употребљавају као синоними у значењу „овај земаљски свет”. Уп. у РЈА потврде за *вијеџ* у значењу „свијет, овај садашњи вијеџ и онај будући”, лат. *saeculum* у Mon. serb. 1222–1228, 1330. и др. У библијском тексту, иста порука у два посланица потврђује алтернацију *свијеџ/вијеџ*: „И не владајте се према овом вијеџу него се промијените обновљењем ума својега” (Римљ. 12,2) и „Не љубите свијета ни што је на свијету...” (1, Јов. 2,15).

5. Чињеница је да је велики број потврда за паралелну употребу *век/свеџ* баш у апокрифној литератури. У различитим редакцијама рукописа *Књиџе Енохове* (која постоји у словенским преводима од 14. в.), на месту где се описује почетак стварања света (космоса, васељене са земљом), каже се да се рађа „велики век”, тј. „свет”, уп. (из утробе адоила) „*нзыде свџт прџвелик*” и (...) „*от свџта вџзыде вџкџ великџ*” итд. (Београдска редакција, гл. XI, 11–12). У латинском преводу овог текста (уп. *Libri sanctorum mysteriorum Enochi*) на овом месту за „тварни”, материјални свет употребљава се реч „lux”, уп.: „Et descendit adoel (*var. adael*)

permagnus valde. Et spectavi eum et ecce in utero ille habet lucem magnam"... „Et dissolvit se, et lux permagna exiit, ego autem in medio lucis (magnae) fui" (8-11, стр. 25).

Размотримо да ли је могућа претпоставка да у израз *од светиа и века*, *оћкако је светиа и века*, лексема *свети* улази са значењем „светлост”. Управо с овим значењем лексеме *свети* извршила се фразеологизација у бугарском језику, уп. *откакто свят светува (и докато свят светува)* (ФР), са значењем „од почетка времена, одувек”, односно „заувек, до краја времена”. Време се овде означава посредно, преко божјег стваралачког чина, јер трајање васионе (космоса) почиње од тренутка када је бог створио светло, уп.: „И свјетлост назва Бог дан, а таму назва ноћ” (Пост. 6). У српском језику лексема *свети* са значењем „светлост” мотивише израз *од вечери до светиа* у значењу „од вечери до зоре, до дана” (уп. *од вечера до светиа, а од светиа до века*, Вук. Рј.); уп. такође *изаћи на свети* и сл. У саставу посматраних фразеологизама *оћкад је светиа и века, док је светиа и века* и сл. *свети* има значење „свеукупности свих облика материје, свега што постоји”, означавајући „земаљску куглу са свим што је на њој”. А и ово значење у вези је са значењем „светлост”.

6. У РБТ каже се да у библијском тексту *свијеи* обично значи „небо и земља”, док хебреј. *tēbēl* означава само „земаљски свет”; грч. *kósmos* значи „космос, који се обнавља циклично, свет који укључује и човека и богове”. У библијском смислу свет је само божје дело и с његовим стварањем почиње да тече космичко време. С тим значењем *свети* је и у заклетви: *Тако ми свијеиа и вијека* (Вук, Посл. 304) и у изразу *оћкад је светиа и века*.

Хришћански оци су од платоничара преузели идеју о стварању света, о његовом почетку, али и о његовом крају. Према Мирону Флашару, ова платоничарска идеја, позната позноантичким мислиоцима, којом се објашњава настанак овог света (космоса), планете Земље и људи на њој, тако што се од надкосмичког сунца (светла, самог божанства), божјом вољом, одвојила и потекла река светлости и упалила сунце у космосу, и које је потом обасјало дотад тамну планету Земљу, настао је овај (обасјани) свет. Од тада, божјом вољом, када је Бог запалио светила, тече светлост и време. Такође је, каже Флашар, код Платона (*Тимај*) већ створена идеја о ограничености космичког времена, јер све што је „створено с материјалним светом, из кретања небеских тела – са тим светом ће бити уништено, ако би икад дошло до његовог уништења” (Флашар 1962: 225).

Ова идеја ограниченог космичког времена прихваћена је у есхатолошкој, хришћанској религији и крај се томе времену најављује апокалиптичним текстом *Оћкривење Јованово*.

Представа ограниченог космичког времена мотивише фразеологизме *оћкад је светиа и века, док је светиа и века*. Нарочито се овај фразеолошки модел показао продуктивним са значењем неминовног „краја света”

који ће настати када се „испуни време”, што потврђују завршне формуле у епској поезији. Уп. у песми „Урош и Мрњавчевићи”: „Нада те се не нашло јунака!/Име ти се свуда помињало./ *док је сунца и док је мјесеца*” (Вук, II, 33); уп. такође у песми „Милош Стоићевић и Мехо Оругчић”: „Дуго ти се име помињало./*докле тече сунца и мјесеца*” (Вук, IV, 32).

Непосредну мотивацију овим изразима (формулама) „док траје (тече) сунца и месеца” са значењем „до краја овог времена, тј. до краја овог света” видимо у *Ошкривењу* где се предсказује настанак новог поретка. У свету који ће настати, „јер прво небо и прва земља прође” (Откр. 21,1), у новом небеском Јерусалиму, ова светила биће сувишна јер ће он бити испуњен вечном божанском светлосћу: „И град не потребује сунца ни мјесеца да свијетле у њему: јер га слава божија просвијетли, и жижак је његово јагње” (Откр. 21,23).

7. Несумњиво је да је у посматраним изразима било речи о трајању космичког времена. Али лексема *свеи* може да мотивише фразеолошко значење улазећи у састав израза са значењем „оно што насељава земљу, човечанство, људи”, и тада израз означава да тече време човечанства или историјско време. Према Хајдегеру, време је димензија сваког битка, а временитост као историчност, означава се као основна структура људског постојања (уп. Филозофија 1973:505). У месијанским религијама каква је хришћанска, историја се подноси, каже Елијаде, јер има есхатолошку функцију: живи се вечна садашњост с вером да ће једног дана доћи крај овог и почетак новог времена (уп. Елијаде 1969:133).

Према Библији, историјско време почело је да тече од тренутка када је Бог створио човека. Од платоничара је, указује Флашар, преузета идеја да се при стварању света од божанског светла одвојиле светлосне зраке и као искре пале у материју, у људска тела као душе, и тај пад света=светла означава долазак, појаву „света” (људи) (уп. Флашар 1962:219). Није ли то значење Његошевих стихова у „Шћепану Малом”: „Је л’ вишега чуда икад било/*ошкад њаде свијет на свијету?*” (III, 1, 11–12).

Продуктивност овог модела према којем настају изрази са значењем историјског времена, а именица *свеи* означава „људе, човечанство”, потврђују епске формуле. Уп. код Његоша: „Соко Бајо су тридесет змајевах./*мријет неће док свијетна траје*” (ГВ 1045/1046), што значи да јунак остаје захваљујући својим делима да живи у вечном сећању, у памћењу колектива све док има људи који ће га сећати и помињати га. Уп. у песми „Телошевић Перо”: „Ах! нека га, свијетла му душа! Такви јунак никад не умире./*Но остаје, да се споменује*” (Вук, IV, 12). Будући да се у души која је архетип бога, и која је вечна, меморишу сећања на јуначке подвиге, на славну прошлост народа, Душан Бандић ће у студији „*Царство земаљско и царство небеско*” вечни живот као стицање вечне славе и вечног памћења, сместити не више на небу – већ на земљи (уп. Бандић 1990).

8. Досад смо разматрали фразеолошке јединице са значењем ограниченог времена у којима је разлика између космичког и историјског времена зависила од значења компоненте *свеи*. Овде ћемо само поменути још једну фразеолошку реализацију – *ојкако је кика и вијека* са значењем „одвајкада, од памтивека”, која такође има узор у библијском тексту. Уп. код Његоша у „Шћепану Малом”: „Није стидно похвалит се право – /ја учиних што нико не мога/*ојкад ове зоре йоникоше*” (I, 5, 453–455) реч је о парфрази библијског стиха којим је мотивисан наш фразеологизам, уп.: „Господе! Ти си нам уточиште од кољена до кољена. *Прије неџо се зоре родише* и сазда се земља и васељена, и од вијека и до вијека ти си Бог” (Пс. 90, 112). (О овој фразеолошкој јединици – в. Мршевић 1988).

9. Нашу пажњу заокупља још једна варијанта продуктивног космичког модела, уп. у „Шћепану Малом”: „Је ли икад игђе било/*ојкад йиса и вијек никоше*?” (V, 2, 80–81); уп. *йиса и вијек* (уз одрични глагол) значи „никад” (РМС).

Тис (*йиса*) заузима место у овом моделу захваљујући својој симболици; као што ни планине (кикови) нису тек разноликост земаљског рељефа него света места, тако и тиса није обично него дрво вечности.

Према РБТ, један од значајних божјих епитета је „живи” и „помињати га то значи подсећати се на његову изванредну животност, на његов прождирући жар који се не умара, не сустаје” (Ис 40,28); „Бог је „извор воде живе” (Јр. 2,13; 17,13), „извор животни” (Пс. 36,10), „он доноси вечни живот” итд. (уп. РБТ:1561). Један од најважнијих симбола дуговечности (вечности) јесте дрво, посебно „дрво света” и „дрво живота”. Елијаде сматра да је симболизам космичког дрвета готово „неисцрпан”. Дрво „представља, с једне стране, универзум у сталној обнови”, „непресушни извор космичког живота, прави резервоар светога”, јер је „центар небеске светости”, а с друге стране, симболизује небо или планетарна небеса” (уп. Елијаде 1985:208). Ту симболику космичког дрвета и дрвета живота, према Рјечнику симбола, асоцирају „све брезе, бела дрвета која добијају због белине посебан сјај, као и сва стабла необична по својим димензијама и својој дуговечности” (уп. РС:635).

У словенској митологији функцију космичког дрвета имају дуб, храст, кипарис, кеदार, а у српској митологији ову функцију има (и) тис (тиса, лат. *Taxus baccata*), врста четинара (ариш). Потврду да је баш тис(а) дрво света са симболиком небеске светлости, Н. Нодило види у једној загонетки с денотатом „година”: „Тисова здјелица, у њу дванаест јабука, у сваку јабуку по четири спице”; у овом тисовом дрвету Нодило види светлосно дрво које се може упоредити са дрветом у једној украјинској загонетки: „Стоји дрво усред села, а види се у свакој изби” („сунце и његова светлост”) (уп. Нодило 1981:155, 226).

10. Поред овог указивања на светлосни аспект тисовог дрвета, бројне су потврде у етнографској литератури да је тиса снажни заштитник од

демонских сила; према Љ. Раденковићу, ова се функција тисе заснива на њеним хтонским обележјима и, вероватно, на представи о њеној дуговечности јер тиса може да живи више од двеста година. Такође се овде истиче да је тиса уживала посебно поштовање и да јој је указиван култ, нарочито код Срба „динараца”, а да се у неким крајевима сматрало и да је тиса „иксан”, „жива” (уп. Раденковић 1996:207). Имамо ли на уму тумачење Вјечеслава Иванова да је „смисао бесмртности у томе што је замишљана као посебна животна сила”, онда је јасније одакле *тиса* у фразеолошком моделу (уп. Иванов 1982).

Занимљива је чињеница да се назив „ива” у неким индоевропским језицима употребљава и за „тису” и њој сродно дрвеће. Иванов претпоставља да је *ива* сродно хетитском *eia* „вечно зелено дрво”. Могуће је и да „иву” и „тису” повезује и њихова култна функција (в. Волошина 1976). Трубочов словенске називе за „иву”, међу којима је и срп. *ива* „*Salix helix*, *S. carnea*, *S. cinerea*”, изводи из прасл. *jьva и сматра да је сродно с лит. *ievà*, *jievà* „черемуха”, лат. *iēva* „исто”, грч. οἴη, ὄα „*Sorbus*”, стирс. *eo* „тис”, ствнем. *īwa* „тис” које се изводи из ие. *eiuos, *eīua. Истицана је претпоставка да је у основи придев са значењем „дрвенкаст” јер означено дрвеће повезује црвенкаста боја дрвета (Pokorny I, 297; Sławski I, 473–474). По мишљењу Трубочова за „иву” је карактеристична „гипкост грана”, и доводи у везу нем. *Weide*, ствнем. *wida*, грч. ιτέα < ие. **uizit(e)uezā*, које је од ие. **uīt(e)uā* „вити” (уп. Трубочов 1981:249). За пренос значења „ива” < „тис” упућује на Мошињског (Zasiąg, с. 61) (уп. Фасмер 1986:т. II, 113).

Назив *ива*, према Скоку, преноси се и на траве које имају боју сличну плоду иве; трава „ива”, верује се, снажне је магијске моћи, уп. *шрава ива чини од мртџва жива*; „... а шта је иве кѣ је крепост толика./од мртџва би жива вратила човика” (М. Ветрановић, *Просветџлишиџе Абрамово*, 733–734, уп. РЈА).

11. У посматраном фразеолошком моделу јављају се као симболи дуговечности и митска бића. Уп. код Његоша у *Новој џјесни црногорској о војни Русах и Тураках џочџој у 1828. џоду* помиње се *орао* и *аждер* у стиховима: „И то било, тако потрајало/докле џод је орла и аждџера”, који, као и симболи из алегоријског спџва Ј. Рајића (*Бој змаја с орлови*) – змај и дворглави орло, црпу симболику из српске митологије и фолклорне фантастике.

Аждџер (аждаја) демонско је биће које припада хтонском свету као и змија, и често се с њом изједначује и на симболичном плану. Повезује их „дуговечност”, што је карактеристика и *але*, митског бића из исте „породице”, уп. веровање по којем „свака змија кад преживи сто година, одмах постане ала” (С. Тројановић, СЕЗ 14, 155).

С друге стране, *орао* је, нарочито *крстиаш* (са белом шаром у облику крста), у српској митологији птица којој се приписује магијска моћ. У Босни је сматран за табуисану птицу која се не сме убити. За орла се

веровало да повезује два света, небески и земаљски, да с „оног света” доноси „воду живота” итд. (уп. Раденковић 1996; 143). Према једној легенди забележеној у Босни, орао крсташ кад остари одлази на „воду Јордан” да се напије и одмах се подмлади; веровало се да орлови живе триста година (уп. Толстој 1981:115). Приписивање дугог животног века орлу мотивисало је у српском језику фразеологизам *орлов век* „врло дуг живот”, који се у РСАНУ даје као синоним за *Адамов век*, с потврдом из Босне (Семиз, БВ, 1905, 217).

12. У српској митологији *орао* је понегде важио за демонско биће које предводи градоносне облаци, али, знатно чешће, орао је „градобранитељ” који се у ваздуху бори с алама које предводе облаци који доносе непогоду и уништавају летину (уп. Бандић 1991:165). Захваљујући овој позитивној функцији, сматран је пријатељем људи и уживао је њихово поштовање (уп. Зечевић 1981:63). Од средњег века аждаја је, као и змија, симбол Турске и турског зла (уп. Чајкановић 1973:38), и од тада је борба орла и аждера симбол вечите борбе између светла и мрака, добра и зла.

13. *Закључне најомене*. – Посматране фразеолошке јединице представљају реализацију библијског културног модела – схватања вечности, и оне у српском језику припадају продуктивном моделу трајања света, космоса и моделу историјског времена или трајању човечанства, с варијантом колективног памћења, вечног сећања. Језички модел којим се изражава бесконачно време, апсолут вечног, најбоље представља црквени фразеологизам *у веке векова* са значењем „вечно, заувек”, где *век* не означава ни људски живот, ни космички циклус, ни трајање човечанства, већ *време Бога* који је све створио и чијом вољом све може нестати, док једини *Он* остаје бесконачан и вечан.

ЛИТЕРАТУРА

Бандић 1990	Dušan Bandić, <i>Carstvo zemaljsko i carstvo nebesko</i> , Београд
Бандић 1991	Душан Бандић, <i>Народна религија Срба у 100 њојмова</i> , Београд
Библија 1968	<i>Biblija – Stari i Novi zavjet</i> , Загреб
Волошина 1976	Т. Г. Волошина, <i>До етимологији украјинских дендроними = в тополя та ива</i> , Мовознавство 3, Київ
Елијаде 1969	Mircea Eliade, <i>Le mythe de l'éternel retour</i> , Paris
Елијаде 1985	Mirča Elijade, <i>Šamanizam</i> , Нови Сад
Зечевић 1981	Слободан Зечевић, <i>Митска бића српских предања</i> , Београд
Иванов 1982	В. В. Иванов, В. Н. Топоров, <i>Славјанска мифологија, Мифы народов мира</i> , Москва
Књига Енохова	М. И. Соколов, <i>Славјанска Књига Еноха Праведнаго (Тексты, латинскиј превод и исследование)</i> , ред. М. Сперанскиј, Москва, 1910.

- Мршевић 1988 Драгана Мршевић-Радовић, *Српскохрватска фразеологија у речницима њре Вука*, Akademija nauka BiH, Posebna izdanja, knj. LXXXV, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 21, Sarajevo
- Нодило 1981 Natko Nodilo, *Stara vjera Srba i Hrvata*, Split.
- Његош Целокупна дела Пејира II Пејровића Њеџоша, Просвета (Београд) – Обод (Цетиње), 1984.
- Правопис 1934 А. Белић, *Правопис српскохрватског књижевног језика*, Београд
- Правопис 1994 *Правопис српског језика* (приредили М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурица), Матица српска, Нови Сад
- Раденковић 1996 Љубинко Раденковић, *Симболика светиа у народној мађији Јужних Словена*, Ниш
- РБТ 1980 Xavier Léon-Dufour, *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb
- РБФР *Русско-болгарски фразеологически словарь*, Москва
- РЈА *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb
- РМС *Речник српскохрватског књижевног језика*, Матица српска, Нови Сад
- РСАНУ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности*, Београд
- РС Ј. Chevalier, A. Gheerbrant, *Rječnik simbola*, Zagreb, 1983.
- Стари завет *Светио њисмо Сџарога и Новога завјетџа*, превео Стари завет Ђ. Даничић, ново издање..., Београд, 1987.
- Скок 1972 Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb
- Толстој 1981 Н. И., С. М. Толстые, *Заметки по славянском язычеству. 5. Защита от ѓрада в Драгачеве и дружих сербских зонах*, Славянский и балканский фольклор, Москва
- Трубачов 1981 *Этимологический словарь славянских языков* (православянский лексический фонд), Вып. 8, Москва, ред. О. Н. Трубачев
- Фасмер М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, I–IV, Москва, 1986.
- Филозофија *Filozofija. Enciklopedijski leksikon „Mozaik znanja*, Београд
- Флашар 1962 Мирон Флашар, *Новојлајџонско љредање и извори Луче микрокозма*, Зборник Филозофског факултета, књ. VI–2, Београд
- ФР К. Ничева, С. Спасова-Михайлова, Кр. Чолакова, *Фразеологичен речник на българския език, I (А-Н); II (О-Я)*, София, 1974.
- Хокинг 2000 Stiven Hoking, *Kratka povest vremena*, Београд
- Чајкановић 1973 Веселин Чајкановић, *Мии и релиџија у Срба*, Београд

Dragana MRSEVIC-RADOVIC

COMPETITION OF CULTURAL/LINGUISTIC SYMBOLS IN SERBIAN
PHRASEOLOGY (MEANING OF THE INFINITE TIME)

Summary

Prepositional and constructions relating to cases with the component *vek* represent primordial forms of adverb (*zauvek, uvek, navek, etc.*) and phraseologisms (*od veka, od veka do veka, otkad je tisa i vijek, dok je sveta i veka, etc.*) which are the implementation of submodel with the meanings time of universe, time of people and time of God, in scope of joint model with the meaning of infinite time.